

Galesia
Lovoang At Ne Pol
Ti Limixin Nunu To Galesia
Levelinga Loklox Axasep
Lamaares 57 A.D.

Galesia neni laasen at lara lenep silok. Keneng at nai lenep silok Galesia, lentaba lavaeme loklox ase mo digat pas saasaa la diga vavang mi levenanasa sixit emu mi Lagale Lavavang. Kuren la ne Pol ga malagan aonon i na lovoang. Na lavaeme loklox ase diga anasa xeretna. Nedik na ua ata nunu at ne Karisito, atana mumu asu bok leveloklok at leme Judaia la Laulis Linga, kusu atanaba lok ka lorooro ren. Ketla keneng at na lovoang ne Pol ga lox axasev i do ata nunu mene at ne Iesu xusuk mun, la keneng mun at nai, nedik ata ba lok ka lorooro avolo.

Lengkot silok keneng at na lovoang

1:1-5 Lavapaase momo at ne Pol ti limixin.

1:6-2:21 Dina lox abulubun kepe levenanasa xaxarang.

3:1-4:31 Nedik dixo lok ka lorooro mi lolos axa atdi.

5:1-6:10 Ataba lok ka lorooro mun keneng at ne Karisito.

6:11-18 Pol ga lox axap levelinga ren.

Lavapaase Axasep

¹ *Nenia ne Pol, la nenia laradi ga lok ka lorotoro ngan lun pavang la mo lorotoro goxo ravasu at taradi gamasa. Ketla ga ravasu boro at ne Iesu Karisito eburu mi ne Moroa, ne Temen, no ga lox arooro amlong i at lanmet. ² Nema axap loxoeton nade ma lox aonon lomomo atnema rinemi limixin lotu at laramenemen do at lenep silok Galesia.

³ *Letaba nabalamu la lenmila rinemi boro at ne Moroa ne Temen nedik la Leeme Silok atnedik ne Iesu Karisito. ⁴ *Iesu ga raba lorooro ren ti ru korop ti laxakapmek atnedik kusu neni naba lox asepmus nedik basinge leveng kakapmek at na levenaleng lolos. Anaa ga ravasu ngan lavavara at ne Moroa ne Temen nedik. ⁵ Ata xip aurut laasen at ne Moroa, la leemi asu rin amisik la kopmen taxavaxap teren. I ruturen.

Leges Agale Lavavang

⁶ Nia a sangu aleng atnemi, atla goxo lox abao bok la mira ke xepe nga ne Moroa, mo ga ro xaka nemi mi letaba nabalamu ren keneng at ne Karisito, la monga mira sisiam kaka nga lavavang petpes. ⁷ *La i ruturen tinotno do kopmen bok ba tepavang avukat petpes. Ketla a vaase i na atla lentaba luvuttadi mo dik lox ekarakat lodoxoma atnemi la dirak lok tong i xusu dinaba ba gili Lagale Lavavang at ne Karisito ti langas petpes. ⁸ *Ketla do nema luvuttadi vavang kopla taangelo boro vana at laxalibet na vavang mi tevelinga xopmen na sixit emu mi Lagale Lavavang at ne

* **1:1:** Ga 1:11-12 * **1:3:** Ro 1:7; Pl 1:2 * **1:4:** Ga 2:20; 1 Ti 2:6; Ta 2:14; 1 Jo 5:19 * **1:7:** Gu 15:1,24 * **1:8:** 1 Ko 16:22

Moroa, anaa nema maga vavang min tinemi, lasaxaek na mu asu di. ⁹ Nema magara paase vam i na gano la amo manga ara vaase amu manga ren. Dola tara na vavang tinemi mi tavavang na lok petpes ti lara nemi migara ruuna xaka vam i, lasaxaek na mu asu mo laradi.

¹⁰ *Nenia xopmen ana vaase i na xusu do ti lok limixin diba lok momo minia, kopmen tinotno. Nenia a vaase i na xusu ti lox amomo ne Moroa. La nenia kopmen ana vaase i na xusu limixin dinaba emi asu minia. Kopmen. Do nenia gita lox i xuren, ixo epovo bok do nenia giba lok ngan lasaxaruki at ne Karisito.

Langas Ne Pol Ga Mu Asu I Ri Lok Ngan Laradi Vavang

¹¹ *Luvutnetak mi luvurinuk. A vara do ana tong i rinemi xeretna do, Lagale Lavavang nenia a vavang min, goxo ravasu at lodoxoma at taradi at na lavatkangka. ¹² *La a goxoklen kaka i at taradi, xopla taradi ga lox ase ia min. Ne Iesu Karisito axa ga lox asuvos taba ia min.

¹³ *Limixin digara tong axasep pam lorooro rak tinemi at levenaleng nenia aga rooro rinotno xeneng at loklok at leme Judaia. Nenia agak lox asongot aleng limixin at lotu at ne Moroa, la aga lolos tinotno xusu ana sev asi rino lununu atnedi.

¹⁴ *La loklok tarak keneng at lotu Judaia ga volo rinotno leventaba diga visik emu nema keneng at lenep Judaia. La nenia aga lolos tinotno xusu ana mumu asu leveloklok at lavalabat atnema.

* **1:10:** 1 Ts 2:4 * **1:11:** Mt 16:17 * **1:12:** Ga 1:1 * **1:13:**
 Gu 8:3 * **1:14:** Gu 22:3

15 *Ketla avot ti livipisik tarak, ne Moroa gara soxolik kaka avot pam ia. La keneng at letaba nabalamu ren, neni ga ro xaka ia do ateren. 16 *La at loxonaleng neni ga doma i xusu na lox asuvos ne Nitna ria, la kusu anaba vavang mi Lagale Lavavang teren ti limixin kopmen di me Judaia, nenia a goxo vot pasa bok ba teta xusu neni gita re ase ia. 17 Kopla agitat pas bok be uto Jerusalem kusu ti ven nedi lavaun pavang avot tia. Ketla agat pas epopolo uto Arabia, la melemu agamlong uto Damasko.

18 *Ga melemu ba at lavantun maares la nenia agarat pas ba uto Jerusalem ti vot pasa ne Pita, la agak lok eburu min at lasangaun mi lavalimo levenaleng. 19 *La nenia a goxo ven tu ap mo lentaba lavaun pavang bok, ketla ne Jems kusuk mene nga, neni neton Leeme Silok. 20 La na levempanga nenia a malagan i, i ruturun tinotno, la ne Moroa iklen i do nenia a xopmen ana xaxarang. 21 *La melemu agat pas uto at lunep silok, Siria la Silisia. 22 Ga ap mo levenaleng limixin at ne Karisito ro Judaia di goxokleklen ia. 23 Digakleklen mun levempanga, leventaba vetpes diga paase di min keretna do, “No laradi gak lox asongot limixin nunu, neni na i vavang mi mo lununu, neni gak lok tong i do na sele utur i.” 24 Kuren la diga xip aurut laasen at ne Moroa la diga emi asu min mumu mo levempanga ga ravasu at lorooro rak.

* **1:15:** Ais 49:1; Jer 1:5; Ro 1:1 * **1:16:** Gu 9:3-6; Ga 2:7
 * **1:18:** Jo 1:42; Gu 9:26 * **1:19:** Mt 13:55 * **1:21:** Gu 9:30

2

Pol Eburu Mi Leventaba Lavaun Pavang Bok

¹ *Ga melemu at lasangaun mi lavanuet maares, agamlong manga uto Jerusalem eburu mi ne Banabas, la ne Taitas bok ga emu minema. ² Agat pas ugo atla, ne Moroa xa ga vaase i ria xusu anat pas ugo. La keneng at lara lixitkis buru atnama mi lubang angomgo kusuk mun, nenia aga soxomus Lagale Lavavang a vavang min ti limixin kopmen di me Judaia. Nia aga lox i na xusu dina siam mu mo lugugu rak. Lavanga no lugugu avot tarak la anaa lugugu at na levenaleng na subu. ³ *Ketla diga siam mu levelinga atnama mi ne Taitas, laradi loklok tooro rak. Neni laradi xopmen i me Judaia, la di goxo tong i do ni na vit kepe toxontuxu ren. ⁴ *Ketla leventaba diga vara i xusu dina vit kepe lengkontuxu at luvuttadi nunu xopmen di me Judaia. Digak lok labala ngan nedi luvuttadi nunu la nedi na lemet tadi digak beles mun at libinam atnema ngan luvuttadi vereven ali. La diga vavara mun i xusu dinang long terek lesepepms tinotno basinge Laulis Linga, nema magak lok kaka i xeneng at ne Iesu Karisito. Diga vara mun i xusu dinak lok ka nema ukeneng at leveloklok atnedi, la manak lok maxopok at leventaangas at Laulis Linga. ⁵ Ketla nema ma goxo ronga res atnedi at tekonaleng, atla ma goxopara i xusu mana lok lodoxoma atnemi na xipgas la mina doma xepe Lagale Lavavang i raturun.

* **2:1:** Gu 15:2 * **2:3:** Gu 16:3 * **2:4:** Ga 1:7; 5:1,13

6 *Tinedi no limixin di tong di do lubang am-gomgo at lotu, nenia axo doma solo i do nedi di silok kopla xopmen. Atla ne Moroa xopmen na viila mumu leveloklok at tara mi levereven teren. Nedi di goxo vaase bok ba tekolinga mavana at lavavang tarak. 7 *Ketla nedi diga ven kibis i do ne Moroa ga raba ia mi lugugu silok ti paase asu Lagale Lavavang ti limixin kopmen nedi me Judaia, ga lok ngan pam neni ga raba bok pam ne Pita mi lugugu silok ti vavang mi Lagale Lavavang ti limixin me Judaia. 8 Moroa ga lox alolos ne Pita xusu neni laradi vavang ti limixin me Judaia la kerepmo bok neni ga lox alolos ia xusu nenia laradi vavang ti limixin kopmen di me Judaia. 9 *La ne Jems, ne Pita la ne Jon, nedi na lubang angkipkip at lotu, diga ven kibis i do ne Moroa ga raba nema mi ne Banabas mi na lugugu i lok petpes tinotno. Kuren la diga etep tikngen minama mi ne Banabas, ga lok ngan loklok katling do nema axap ma ruuna legesa gugu mene nga. La diga lok lisisiam do nema mi ne Banabas, manaba gugu xantubu at limixin kopmen di me Judaia, la nedi dinaba gugu ro at leme Judaia. 10 *La nedi diga vara i xusu nema mana doxoma bok levempakpakes at limixin banbalo kantubu atnedi, nenia aga ruuna lodoxoma liplivi rinotno ri lok na lavanga.

Pol Ga Vaase Lolos Ti Ne Pita Ro Antiok

11 Ketla at loxonaleng ne Pita gat pas uto Antiok, nenia aga vaase tangarang tinotno i at lemeren e,

* 2:6: Gu 10:34 * 2:7: Gu 22:21 * 2:9: Jo 1:42 * 2:10: Gu 11:29-30

atla ga xasep tinotno do neni ga soogong. ¹² *At lara laaleng ne Jems ga riki lentaba luvuttadi nunu me Judaia ugo. Avot ti lovotpot atdi, ne Pita nga no garak lok pam la gara vaanan eburu mi limixin kopmen di me Judaia. La melemu at loxonaleng na luvuttadi me Judaia diga vot, neni goxo an eburu bok ba minedi. Atla neni ga marat at Laulis Linga at leme Judaia mumu loklok ti ke laanan eburu mi limixin kopmen di me Judaia, la neni ga anan eburu mi luvuttadi no di goxo vit kepe lengkontuxu atdi. ¹³ La nedi bok mo leme Judaia me go Antiok, digara lok ngan bok laxampanga makmarat ngan bok ne Pita. La ne Banabas bok gara mu asu bok nedi la nedi axap diga soogong.

¹⁴ Kuren la at loxonaleng nia aga ven i do nedi di goxo mu asu langas mokmokso mi luruturun at Lagale Lavavang, aga vaase ri ne Pita ro melamgo rinotno atnedi axap keretna, “Nenu laradi me Judaia, ketla nenu nom e, u mumu asu leveloklok at limixin kopmen di me Judaia, la uxop tuvuk ngan laradi me Judaia. Kuren la ua lavasuun teren la u sat ka limixin kopmen di me Judaia xusu dina mumu asu leveloklok at leme Judaia?”

Limixin Di Roo Su Mumu Mun Lununu Atnedi

¹⁵ Limixin me Judaia di tong i xeretna, “Nema limixin me Judaia, la nema xopmen mana ngan nedi limixin kopmen di me Judaia dixo mumu asu Laulis Linga.” ¹⁶ *Ketla nema leme Judaia maklen i do, laradi mun i nunu at ne Iesu Karisito, neni mun i sepmus basinge loklok kakapmek, la

* **2:12:** Gu 11:3 * **2:16:** Gu 15:10-11; Ro 3:20-28; 4:5; 11:6; Ga 3:11

kopmen do i mumu asu Laulis Linga. La kerepmo bok ma nunu at ne Iesu Karisito xusu manaba sepmus basinge loklok kakapmek, kopmen do ti mumu asu Laulis Linga. Anaa kopmen noxo ravasu at loklok ti mumu asu Laulis Linga, atla kopmen teta naba sepmus basinge loklok kakapmek do neni na mumu asu mun Laulis Linga.

¹⁷ La amo do nema ma doma i do mana lok kepe Laulis Linga la mana sepmus basinge loklok kakapmek keneng at lununu atnema saparap ne Karisito, anai naba lox asuusu i do nema limixin ma ruuna laxakapmek mila ma lok kepe vam Laulis Linga. Kereva ba, lununu saparap ne Karisito i lok nema ngan luvuttadi xapmek, kuren la ne Karisito i lox asu laxakapmek? Kopmen tinotno. ¹⁸ Do nenia anamlong ti loklok at Laulis Linga no nenia aga lok kepe i, anaba lox asuusu i xeretna do nenia laradi rongtonga xepe at Laulis Linga. ¹⁹ *Lavasuun at na xeretna. Laulis Linga ga lox ase ia do nenia laradi xapmek, kuren la aga lok ka lununu maxat la aga sepmus ba basinge Laulis Linga. La monga nia a epovo na rooro ti lok lugugu at ne Moroa. ²⁰ *I lok ngan ta do diga vaxarem ia eburu mi ne Karisito ro at laxaba. La kopmen nenia xa na a rooro, ketla ne Karisito axa na i rooro xeneng tarak. La lorooro nenia ak lok keneng teren, ni lorooro mi lununu keneng at ne Nitna ne Moroa, la neni ga balamu ia la ga raba lorooro ren kusu na uu nop loklok tarak. ²¹ Nenia a xopara i xusu ana sok tixirixes letaba nabalamu at ne Moroa. Do taradi na doma i do neni naba sepmus basinge loklok kakapmek

* **2:19:** Ro 7:6 * **2:20:** Jo 13:1; Ga 1:4

mumu lumumu asu ren at Laulis Linga, i milik ngan ta keretna do, goxopmen tavaasuun ti lanmet at ne Karisito.

3

Laulis Linga Xopla Lununu

¹ Laxampanga rangtangu nemi leme Galesia. Nege rinotno ga sar asoogong lodoxoma atnemi basinge lununu raturun, kusu mina mumu asu Laulis Linga? Gano migara ven axasep pam lavasuun at lanmet at ne Iesu Karisito ro vana at laxaba. ² La mina tong be i ria. Kereva, nemi miga ruuna xaka bok Loroonan at ne Moroa mumu lumumu asu atnemi at Laulis Linga? Kopla, miga ruuna xaka Loroonan at ne Moroa mumu lorongtonga atnemi ri Lagale Lavavang la lununu atnemi saparav i? ³ Ming tangku solo xereva? Miga ru kaxat avot lununu atnimi mi Loroonan at ne Moroa. La monga mi lok do mina ruuna ka lununu ngan limixin mukun mi lolos axa atnimi. Ketla kopmen mina epovo. ⁴ Migarap kip levesongsongot mumu lununu atnemi. Kereva, migang songot gamasa mun? ⁵ Kereva, Moroa im taba nemi mi Loroonan Kaala la ik lok levempanga sangsangu xeneng atnemi, atla mik lok levempanga Laulis Linga i paase i, kopla at levereven kibis atnemi ri Lagale Lavavang?

⁶ *Mina doma mu be lorooro at ne Abaram, ngan Lovoang Kaala i vaase i xeretna, “Neni ga nunu at ne Moroa, la mumu mun lununu ren saparap ne Moroa, Moroa ga

* **3:6:** Ro 4:3,6,22; Ga 3:8-9; Lur 12:1-3; 15:6; Gu 3:5

siam kaka i ngan laradi manmanton tino.”

Lur 15:6

⁷ Kuren la mina ven kibis i do nedi limixin di ruuna lununu, dinaba ravasu ngan livipisik li rinotno at ne Abaram. ⁸ Lovoang Kaala ga vaase avot be i xeretna do ne Moroa naba lok li limixin kopmen di me Judaia ngan nedi limixin manmanton mumu mun lununu atnedi. La avot ti lovoptot at Lagale Lavavang keneng at ne Iesu, Lovoang Kaala ga vaase asu i ri ne Abaram keretna, “Mumu mun lununu ram, nenia anaba lox anarong limixin axap at na lavatbung menemen.” ⁹ Ne Abaram ga nunu, kuren la neni ga lok ka leveloklox anarong, la nedi di nunu, dinaba lok kaka bok leveloklox anarong ngan i.

¹⁰ La nedi axap ding tonga res kusuk mun at Laulis Linga at leme Judaia xusu dina lok kaka lorooro, nedi dik lok maxopok at lasaxaek ne Moroa im taba i. I ngan Lovoang Kaala i vaase i xeretna,

“Do nege do ixong tonga res amisik at levengkot axap keneng at Laulis Linga, neni ik lok maxopok at lasaxaek ne Moroa im taba i.”

Lal 27:26

¹¹* Amonga, i xasep tinotno do, kopmen teta naba sepmus basinge loklok kakapmek mumu mun lumumu asu ren at Laulis Linga. I ngan Lovoang Kaala i vaase i xeretna,

“Laradi xusuk mun ua neni i sepmus keneng at lununu ren, neni naba ruuna ka lorooro avolo.” *Abk 2:4*

* **3:11:** Ro 1:17; Ga 2:16

12 *La Laulis Linga ixo ruuna tekot keneng at lununu, ketla Lovoang Kaala i vaase i xeretna, “Do nege i lox epovo levempanga axap Laulis Linga i paase i, neni naba ruuna ka lorooro avolo.” *Mas 18:5*

13 *Ketla ne Karisito ga ruuna ka lasaxaek at loxonaleng neni ga ru korop ka lasaxaek, no ne Moroa im taba nedi di mumu asu Laulis Linga min. Kerepmo neni ga un ka amlong nema basinge nom lasaxaek. I ngan Lovoang Kaala i vaase i xeretna, “Do nege na rem to vana at laxaba, neni i ruuna xaka lasaxaek boro at lebelemamao at ne Moroa.” *Lal 21:23*

14 Ne Karisito ga un ka amlong nama kusu no loklox anarong ne Moroa ga xaape min ti ne Abaram naba volo bok ti limixin kopmen di me Judaia. Ne Iesu Karisito ga lox epovo i na rinama, kusu mumu mun lununu atnama maba ruuna xaka Loroonan no ne Moroa ga xaape min.

Iesu Neni Livisik Li At Ne Abaram

15 Luvutnetak mi luvurinuk. Ana vaase poovo mi legepu radi do nedu du paase mi tavanga at laxanaleng axap la du siam teren la du malagan tovoang ti lox axasep livirivit li atdu. Ixo epovo bok ba xusu teta naba ba gili i xopla na soxurung arup tepempanga ukeneng teren. 16 *La i ngan pam ne Moroa ga lok laxakaape ren ti ne Abaram eburu mi legesi visik li ren. Lovoang Kaala kopmen na vaase mi loxolinga ri limixin solo, ngan loxolinga “Livipsisik li ren.” Lavasuun teren

* **3:12:** Ro 10:5 * **3:13:** Ro 8:3; 2 Ko 5:21; Ga 4:5 * **3:16:** Lur 13:15; Gu 7:5

do buaang limixin, kopmen. Legesara mene nga, ngan loxolinga, “Legesi visik li ren,” la neni ne Karisito. ¹⁷ *Lavasuun at levelinga rak keretna. Ne Moroa ga lok laxakaape eburu mi ne Abaram la neni ga vit li i xusu neni noxo doma xepe i. La Laulis Linga no ga vot ba melemu at lavanuet sangaun kobot mi lavantun sangaun maares (430) la ixo epovo xusu na los polo xopla na lok kepe mo laxakaape at ne Moroa ri ne Abaram. ¹⁸ *Do laramtaba at ne Moroa ri ne Abaram ga vot mumu mene nga Laulis Linga, naba milik ngan ta do, mo laramtaba ren kopmen nak lok at laxakaape ren. Ketla mumu mun laxakaape ren, neni ga lox asuusu letaba nabalamu ren la ga raba laramtaba ren ti ne Abaram.

¹⁹ *Lavanga sala ba i neni lugugu at Laulis Linga? Laulis Linga ga vot kusu ti lox aven kibis limixin mi lavanga sala rinotno laxakapmek, la gak lok mun se at lovotpot at livisik li at ne Abaram, la neni ne Moroa ga xaape min. La ne Moroa xa ga raba lubang angelo ren mi Laulis Linga xusu dina raba ne Moses min ngan laradi me xantubu, la ne Moses ga raba limixin min. ²⁰ Ketla at laaleng ne Moroa ga raba ne Abaram mi laxakaape ren, neni axa ga lox i, kopmen teangelo xopla laradi me xantubu gita raba ne Abaram min.

²¹ *Kereva ba, Laulis Linga i ra korop leveng kakaape at ne Moroa? Kopmen tinotno. Amo dola neni gita raba bok Taulis Linga rim taba

* **3:17:** Pas 12:40 * **3:18:** Ro 4:14; 11:6 * **3:19:** Ro 5:20; Gu 7:38 * **3:21:** Ro 8:2-4

lorooro, i lok ngan do limixin axap ding tonga res at Laulis Linga, nedi dinaban manton tino basinge loklok kakapmek. Ketla kopmen na ruturun. ²²*Ketla Lovoang Kaala i vaase i xeretna do, limixin axap at na lavatbung menemen, dik lok maxopok at lolos at laxakapmek. Kuren la na laramtaba ne Moroa ga xaape min ti limixin, it pot mumu mun lununu saparap ne Iesu Karisito, la ne Moroa im taba i rinedi di nunu.

²³*Ketla, avot ti langas at lununu ga vot, Laulis Linga gak soxoba pe nedik ngan luvuttadi dik lok at loxokoxo se rinotno at laaleng lununu saparap ne Karisito ga ravasu. ²⁴*Kuren la Laulis Linga gak lok tatao luruptuvuk atnedik la ga gagas li dik ti mo laaleng ne Karisito ga vot teren. Neni ga vot kusu tana sepmus basinge loklok kakapmek keneng at lununu atnedik. ²⁵Kuren la amonga, lununu ik lok atnedik, la Laulis Linga ixo lok tatao bok ba nedik.

Nemi Luvutnitna At Ne Moroa

²⁶*Nemi axap luvutnitna ne Moroa mumu mene lununu atnemi saparap ne Iesu Karisito. ²⁷*Nemi miga sep susu keneng at laasen at ne Karisito, la amonga Moroa ga lok nimi xusu mina vee ngan ne Karisito. ²⁸*Kuren la limixin me Judaia eburu minedi xopmen di me Judaia, di epovo axap mun, kuren bok pam at luvuttadi asaxaruki la luvuttadi dik lok gamasa, la nedi bok lavatlok la lavakin. Nemi axap mi lok ngan

* **3:22:** Ro 3:9-19; 11:32 * **3:23:** Ga 4:3 * **3:24:** Ro 10:4
 * **3:26:** Jo 1:12 * **3:27:** Ro 6:3; 13:1 * **3:28:** Ro 10:12; 1 Ko 12:13

mun legesara keneng at lurutu eburu mi ne Iesu Karisito. ²⁹ *Do nemi at ne Karisito, mi lok ngan pam do nemi livipisik li at ne Abaram, la minaba ruuna xaka mo loklox anarong ne Moroa ga xaape min ti ne Abaram.

4

¹ La ti lox epasum levelinga rak, keretna. No lamdak naba ruuna xaka lempanga apnovos at ne temen, neni i lok ngan laradi saksaxaruki at levenmaares neni i aau la i mumu asu levelinga at ne temen. Ketla melemu neni naba silok la naba ruuna ka levempanga axap at ne temen. ² La neni nabak lok levempanga, luvuttadi loklok tatao ren na tong i rin kusu neni nak lox i, naba se rinotno at loxonaleng ne temen ga vit li i, xusu na lox asilox i. ³ *I lok ngan pam gano nedik ta goxo xasep nunuan at luruturun la dik taga nemen maxopok at Laulis Linga eburu mi leventaangas teren nade xopok at na lavatbung menemen.

⁴ *Ketla loxonaleng ga vot ne Moroa ga vit li i, neni ga riki ne Nitna rinotno. La neni ga ravasu ngan lamdak at latkin at na lavatkangka, la neni gak lok maxopok at Laulis Linga at leme Judaia, ⁵ *kusu ti un ka amlong nedi digak lok maxopok at Laulis Linga, la kusu nedik ataba ravasu ngan luvutnitna ne Moroa. ⁶ *Nedik luvutnitna ne Moroa, kuren la neni ga riki asu Loroonan i nemen keneng at ne Nitna ukeneng ti lorooro atnedik. Neni mo Loroonan ik lok nedik la diram

* **3:29:** Ro 4:13 * **4:3:** Ga 3:23; Kl 2:20 * **4:4:** Ep 1:10; Jo 1:14; Ro 1:3 * **4:5:** Ga 3:13 * **4:6:** Ro 8:15-16

doma su at ne Temen nedik la dira toro rin keretna, “Tamak, Tamak!” ⁷ *Kuren la nemi mixo lok ngan bok ba lavaanat saxaruki, ketla nemi luvutnitna. Kuren la ne Moroa naba raba nemi mi leveloklox anarong neni ga gagas li i xusu ti luvutnitna.

*Lodoxoma Rinotno At
Ne Pol Mumu Laulis Linga*

⁸ *Gano, nemi mi goxoklen ne Moroa, kuren la miga lok ngan lavaanat saxaruki at laxampoovo moroa. ⁹ Ketla amo manga miraklen ne Moroa, i ruturun aleng do ne Moroa iklen nemi. Ira lok bok ba mo xereva la miramlong mu manga mo leveloklok la leventaangas gamasa at Laulis Linga la mira lok li nemi maxopok teren? Tila la mira vara manga i xusu mina lok ngan lavaanat saxaruki at na laxaloklok? ¹⁰ *La mi mumu asu manga mo leveloklok ti lok katling levenaleng la leven gaaling la levenaleng at laavat la lamaares. ¹¹ Nenia am doma solo mumu nemi. Kereva, leven gugu rak aga lox i xantubu atnemi, neni naba ngan lugugu asen kepe mun?

¹² Luvutnetak mi luvurinuk, a sing tinotno nemi xusu mina ke xepe mo leveloklok la leventaangas at Laulis Linga kerekngan nenia aga ke xepe i. La kerepmo nia axok lok maxopok teren kerekngan nemi bok mi goxok lok maxopok teren. Ap mo levenaleng nenia aga nemen eburu minimi, nemi mi goxo lok tepanga xapmek tia. ¹³ *Miklen bok ua lavasuun teren la nenia aga vang avot mi Lagale Lavavang tinemi. Lavasuun

* **4:7:** Ro 8:17; Ga 3:29 * **4:8:** 1 Ko 8:4-6 * **4:10:** Ro 14:5;

Kl 2:16 * **4:13:** 1 Ko 2:3

teren atla nenia aga lok mekmeres. ¹⁴ Keke i do mo lanmeres tarak megano ga lox angtang nemi. Ketla nemi mi goxo sok tixirixes ia la mi goxo raba rulu ia. Ketla miga seega rangarang kaka ia ngan nemi giba lox i ri laangelo boro vana at laxalibet kopla ne Iesu Karisito axa. ¹⁵ Lomomo ga umsu atnemi, ketla ananga, ira on ta ua? Do nemi gita epovo xuren, la nemi ro mi gita lik gogo su vam mi levengkatli atnemi la mi gita raba ia min. ¹⁶ *Kereva, nemi mi munepen minia, atla aga paase nemi mi luruturun?

¹⁷ Limixin petpes mo di tong asu lavavang petpes di doma solo nemi la di lok tong i xusu dina sat kaka nemi. Ketla na loklok atdi i lok kapmek tinotno, atla di vara mun i xusu dinak lox epeseves nemi basinge ia, kusu nemi minaba etangas eburu minedi. ¹⁸ I lox avukat do limixin dina doma solo mumu tentaba vetpes, mo do loklok nedi dik lox i, i lox avukat. La i lox avukat do mina doma mumu solo amisik tentaba vetpes la kopmen do ap mo mun levenaleng nenia ak lok eburu minemi. ¹⁹ Luvutnuruk orong! Nenia a suma losongsongot mumu nemi ngan latkin ing songot at laaleng pipisik teren, la anaba suma na losongsongot se at laaleng lorooro at ne Karisito naba suxuna axap nemi. ²⁰ Aram doma matai do nenia mo a dirak lok eburu bok minemi, kusu agiba xasep at loklok atnemi la agiba lok kun lavapaase rak la agira paase atnaasan tinimi. A lok bukbulu mu aleng nemi.

Lampoovo At Ne Agar

* **4:16:** Amo 5:10

Mi Ne Sera

²¹ A vara i xusu ana sue be nemi lentaba do ua lavasuun teren la mi vara i do minak lok maxopok at Laulis Linga? Kereva, ming tonga xaka bok lempanga Laulis Linga i paase i? ²² *I paase xeretna do, ne Abaram, ga ruuna legepu madak, ga lara lamdak at latkin asaxaruki ren, la lara at latkin tinotno ren. ²³ *La lamdak neni ga ruuna xaka i at latkin asaxaruki ren, ga ravasu at loklox araut madak. Ketla lamdak ua neni ga ruuna xaka i at latkin tinotno ren, diga visix i mumu laxakaape at ne Moroa.

²⁴ *Mo lempanga ga vot kantubu ap mo legeputkin, neni lampoovo at legepu ekabus. I ngan lara at ne Agar, i ru katling limixin ua diga visik abeles di at loxokoxo, eburu mi lekabus mumu Laulis Linga ua diga lok ka i ro at lakaana Sinai. ²⁵ La ne Agar, neni i ru katling bok lakaana Sinai, keneng at lenep taba Arabia. Neni lampoovo ri lemenemen silok Jerusalem ik lok keneng at loxokoxo eburu mi limixin axap me Judaia. ²⁶ *Ketla Jerusalem ua ik lok to vana at laxalibet, neni xopmen nak lok at loxokoxo, la neni, nenen dik.

²⁷ I ngan Lovoang Kaala i vaase xeretna, “Nenu latkin uxu ruuna laxamdak, una momo. La nenu latkin ua u xovisi una suma losongsongot ngan lavakin dim suma i at loxonaleng di pisik laxamdak, unap kup la una momo mi lososoro. La latkin latlok teren ga on basinge i, neni naba ruuna taxannitna solo polo mo lara ua latlok

* **4:22:** Lur 16:15; 21:2 * **4:23:** Ro 9:7-9 * **4:24:** Ro 8:15;

Ga 5:1 * **4:26:** Ib 12:22; Li 3:12; 21:2,10

teren kopmen na vonon basinge i.” *Ais*
54:1

28 *Luvutnetak mi luvurinuk. Nemi luvutnitna ne Moroa, mumu lusuusu at laxakaape ren, ngan laxakaape ren ti ne Abaram mi lamdak ne Aisak.

29 Ap mo levenaleng mo lamdak ua diga visix i at langas tik lox araut madak, neni ga lox asongot mo lamdak diga visix i mumu Loroonan at ne Moroa. La at na levenaleng, ik lok bok kuren.

30 *Ketla Lovoang Kaala i vaase lavanga salai? I vaase xeretna,

“Una riki aonon latkin asaxaruki eburu mi ne nitna, mila nitna noxo ruuna xaka toxot at levempanga at ne temen, kerekngan lamdak at latkin tinotno ram.” *Lur 21:10*

31 *Kuren la luvutnetak mi luvurinuk, nedik kopmen luvutnitna mo latkin asaxaruki, ketla nedik luvutnitna at latkin sepsepms at ne Abaram.

5

Leseppms Atnedik Keneng At Ne Karisito

1 *Nedik di sepms tinotno, mila ne Karisito gara lox aseppms pam nedik basinge leveloklok la leventaangas at Laulis Linga. Kuren la mina tu tuxuruxun at lununu atnemi, la mi guta ke bok ba lorooro atnemi la nak lok ngan manga lavaanat saxaruki at Laulis Linga.

2 Mina ronga avukar i na. Nenia ne Pol a tong tinotno i rinemi do, amo do mina doma i do mina vit kepe lengkontuxu atnemi, naba milik ngan keretna do, lugugu at ne Karisito ixo epovo na lok

* 4:28: Ro 9:7; Ga 3:29 * 4:30: Jo 8:35 * 4:31: Ga 3:29

* 5:1: Jo 8:32,36; Ga 2:4; 5:13; Gu 15:10

tooro nimi. ³ Nia ana vaase aronga amu bok nemi xeretna. Do taradi na siam min kusu dina vit kepe toxontuxu ren, i epovo rinotno do mo laradi na mumu asu axap Laulis Linga. ⁴ La nemi mi lolos tinotno xusu mina sepmus basinge laxakapmek atla mi mumu asu Laulis Linga. Nemi mi lok ngan ta do, mi ra korop pes axa nemi basinge ne Karisito. La nemi mik lok ta maxamang at letaba nabalamu at ne Moroa. ⁵ Ketla nema na ma ruuna lugugu at lolos at Loroonan keneng at lununu atnema ma ngangais mi lomomo ri mo laaleng lorooro atnema naban mantan tino. ⁶ *Do nema mak lok eburu mi ne Iesu Karisito, mo loklok ti rivit kepe lengkontuxu kopmen lavanga silok. Ixo lok petpes tinotno xantubu at taradi diga vit kepe toxontuxu ren la tara di goxo vit kepe toxontuxu ren. Ketla legesa vanga mene nga i silok aleng, neni lununu la labalamu i ravasu ren.

⁷ *Gano nemi miga mumu asu avukat tinotno levelinga at ne Moroa. Ketla lavanga sala gara sep pepe bok ba nemi xeneng at lorongtonga res at luruturun? Nege gara sat amlong bok ba lodoxoma atnemi? ⁸ Ixo epovo rinotno xusu ne Moroa na lox i na rinemi, neni xa ga ro xaka nemi ri langas sepmus. ⁹ *La lere avolo i lok keretna, “Tegesa radi mene atnemi naba lok nemi la mina ekip kaxat ti langas petpes.” ¹⁰ *Keneng at Leeme Silok nia a nunu rinotno do nemi mi noxo mu bok ba langas petpes. Neni no nege ga lok ekarakterat lodoxoma atnemi, ne Moroa naba lok li

* **5:6:** 1 Ko 7:19; Ga 6:15

* **5:7:** Ga 1:6

* **5:9:** 1 Ko 5:6

* **5:10:** Ga 1:7; 2 Ko 11:15

lumumuat teren.

¹¹ *Luvutnetak mi luvurinuk. Lentaba di tong i do nenia move a vavang do loklok ti rivit kepe levengkontuxu i lox avukat. Do kuren, tila ba la leme Judaia move di lox asongor ia? Dola amo langas ti rivit kepe lengkontuxu i ruturun, naba milik ngan ta do levempavang tarak mumu laxaba at ne Karisito, noxo vaxaru kaxat tepenekarakat. ¹² Nia a lok do mo limixin dik lox ekarakat lodoxoma atnemi, di noxo repes basinge mo loklok. I lox avukat do dina mumu asu mo loklok la dina vit kepe axap ta i.

Lorooro Keneng At Loroonan Kaala

¹³ *Luvutnetak mi luvurinuk. Lorotoro gak lok tinemi xusu minaba sepmus basinge leveloklok la leventaangas at Laulis Linga. Ketla nemen gat mi guta ke na loklok at lesepepmus basinge Laulis Linga na lok ngan mun lavanga ri sisiam avolo nemi xusu lorooro at labantuxu atnemi na sasat nemi. Ketla mina ke labalamu ri lok tooro nemi xusu minaba elok tooro ela. ¹⁴ *Mila lengkot axap at Laulis Linga ik lok mene nga at legesa ngas linga xeretna, “Una balamu limixin ngan pam do u balamu axa u.” ¹⁵ Ketla do minap tuvuk ngan lempanga mi lavanuet kangkedek atdi la minak lox asongot ela axa nemi, mina memek avukat, atla lavanga mina eso rele.

Loroonan Eburu Mi Lorooro At Labantuxu

¹⁶ *Na levelinga nenia a vaase i, i lok keretna. Mina lok ka loklok at Loroonan Kaala la mi noxo

* **5:11:** 1 Ko 1:23 * **5:13:** 1 Pi 2:16 * **5:14:** Mas 19:18; Mt 5:43; Ro 13:9 * **5:16:** Ro 8:4; Ga 5:25

vavara solo levendoxoma at labantuxu atnemi. ¹⁷ *Atla levempanga labantuxu atnedik i vavara i, neni i lok petpes ti levempanga Loroonan i vavara i. La levempanga Loroonan i vavara i, i lok petpes ti levempanga labantuxu atnedik i vavara i. Nedu na dixo vepen, la Loroonan Kaala i lok nemi xusu mi noxo lok lempanga, labantuxu atnemi i vavara i. ¹⁸ *La amo do Loroonan im lam nemi, nemi mixok lok bok ba at loxokoxo at Laulis Linga.

¹⁹ *La levendoxoma xapmek i ravasu at labantuxu, i xasep tinotno at lemeren limixin. La i lox asuusu rinotno loklok kakapmek maxamang at lixitkis epot, la lengkot mamangan la leveloklok kerepmo it pospa aleng. ²⁰ La i lox asuusu bok loklok ti lotu saporap laxampoovo vanga la ik lok lengkot at lemenemen (magic). La limixin ua di munepen la dira vesepe, la levereven peves eburu mi lebelemamao la laradi itlasi polo limixin axap. La levenekarakat la loklok ti vepeseves ti lara nep binam axap. ²¹ La loklok ti ngaongao ri levempanga at leventaba vetpes, la di vavara inin kadan lolos amisik la di lok levenanan ua i umsu mi levenasen kapmek, la mo bok lekampanga vetpes bok keretnom. Amonga a vaase aronga nemi ngan aga vaase aronga vam nimi gano do nedi dik lok na levempanga, di noxo ravasu ngan lavaanat at Linintoo at ne Moroa.

²² *Ketla mo lara i ruuna Loroonan Kaala at lorooro ren i pisik asu labalamu, lomomo, lenmila, loklox atnaasan, loklox anare, luvukat,

* **5:17:** Ro 7:15-23; 1 Pi 2:11 * **5:18:** Ro 6:14; 8:14 * **5:19:**

1 Ko 6:9-10 * **5:22:** Ep 5:9

loklok tuturun, ²³ *loklok mulus, la lodoxoma avukat ti sasar i. Kopmen bok ba tevelinga go i ru pepe nedi na levempanga. ²⁴ *La nedi limixin at ne Iesu Karisito, digara ke xepe vam lorooro maut la levendoxoma xapmek eburu mi lavavara at labantuxu atnedi. ²⁵ *Loroonan Kaala gara raba vam nedik mi lorooro. Kuren la ata ke i namgo nga lorooro atnedik. ²⁶ *Nemen gat nedik guta simi aurut nedik kopla ata velox abelemamao ela minedik kopla ata reven peves mumu lempanga vetpes at lentaba atnedik.

6

Ata Ekip Tooro Ela Mi Levenmumuat Atnedik

¹ *Luvtnetak mi luvurinuk. Amo dola limixin nunu dina long terek tara xantubu atdi do neni i lok tavanga i lok kapmek, nemi limixin tongtonga res at Loroonan Kaala, mina lox akmokso mo laradi. Ketla mina lox i mi lumulus. La mina lok tatao avukat lorooro atnemi axa, kusu mo laxakapmek teren noxo lok tong pen nemi. ² *Mina ekip tooro ela mi levenmumuat atnemi. Do mina lox i xuren, i lok ngan pam do ming tonga res at levelinga at ne Karisito. ³ Do tara na doma i do neni mo laasen teren i volo rinotno ketla neni laradi gamasa mene, neni mo laradi i xarang axa i. ⁴ *Nemi getgesara mina viila avukat luruptuvuk atnemi. Dola luruptuvuk at tara atnemi na lox avukat, i epovo ba do neni na

* **5:23:** 1 Ti 1:9 * **5:24:** Ro 6:6; Kl 3:5; 1 Pi 2:11 * **5:25:** Ro 8:4 * **5:26:** Pl 2:3 * **6:1:** Mt 18:15; Je 5:19 * **6:2:** Ro 15:1
* **6:4:** 1 Ko 11:28

momo at levempanga neni ga lox i. Ketla ixok mokso do neni na mii poovo i mi luruvtuvuk at leventaba vetpes. ⁵ *La nedik axap ata lok tatao avukat luruvtuvuk atnedik getgesara.

⁶ *Do lara i lok kaka levenanasa ti mumu asu ne Karisito, i epovo do neni na raba mo leeme loklox ase mi levempanga avukat ti lok tooro i.

⁷ *Nemen gat mi guta ke tara na xarang arup nimi xusu mina lok laxakapmek. Ixo epovo do tara na xarang arup ne Moroa, atla lavanga sala laradi itlo li i, neni axa naba lok kaka levempipisik teren. ⁸ Do neni natlo li lavavara mun at labantuxu ren, neni naba dik kaka levempeven teren, neni lanmet. La do neni natlo li levempanga at Loroonan, neni naba dik kaka lorooro avolo. ⁹ *Nemen gat nedik guta molo basinge leven gugu i lox avukat. Do nedik ata xo molo basinge i, mo laaleng tinotno naba vot la nedik ataba dik kaka levempeven teren. ¹⁰ Kuren la amonga nedik move di ruuna levenaleng, i lox avukat do atanak lok loklok i lox avukat ti limixin axap, i ngan tinedi rinotno bok dik lok eburu minedik keneng at lununu atnedik.

Levempapaase Aronga Avit

¹¹ Mina ven i do nenia a malagan lempatkolina silok tinotno la nenia xa a malagan i mi lakngak.*

* **6:5:** Ro 14:12 * **6:6:** 1 Ko 9:11,14 * **6:7:** Jo 3:6; 6:63; Ro 8:13 * **6:9:** 1 Ts 3:13 * **6:11:** Lara vetpes ga malagan i na levelinga keneng at na lovoang ne Pol ga vaase min.

12 *Nedi limixin dik lok tong pen i xusu dinak sok aruru parang nemi do ri rivit kepe lengkontuxu atnemi. Nedi luvuttadi dim simi aurut nedi mumu lavatpas atdi keneng at Laulis Linga. La dik lok mene nga i xusu di naba sepsu basinge losongsongot mumu laxaba at ne Karisito. 13 La nedi bok no dik lox arala xaka di mi livirivit kepe lengkontuxu atdi, nedi dixong tonga res at Laulis Linga. Di vara i do dina rivit kepe lengkontuxu atnemi xusu dina lox aurut levenasen atdi mila mi ronga res atdi la mi rivit kepe lengkontuxu atnemi. 14 *Ketla nenia anaba lolos kusuk mun ti paase aurut laxaba at Leeme Silok atdik ne Iesu Karisito. Mumu mun mo laxaba ren, levendoxoma momo rak ti loklok at na lavatbung menemen ga met axa gano, la levempanga bok gak lox angtang ia at na lavatbung menemen ga met axa gano. 15 *Ixo lok petpes tinotno xantubu at taradi diga vit kepe toxontuxu ren, la tara di goxo vit kepe toxontuxu ren. Mo loklok kopmen lavanga silok. Ketla lavanga mene nga i silok keretna, laradi i ba gili lorooro ren kusu na lok ka lorooro maxat.

16 Lenmila eburu mi lebelen tuntun nabak lok eburu minedi di mumu asu na levelinga xeneng at lorooro atnedi, la nedi axap bok limixin tuturun at ne Moroa.

17 *Ti lox axap na levelinga rak keretna, a xopara i xusu teta me go na raba ia mi tekarakat, atla labantuxu rak ira umsu vam mi laxanbuluo at laxanandas i lox asuusu i do nenia laradi saksaxaruki at ne Iesu.

* 6:12: Ga 5:11; Pl 3:18 * 6:14: 1 Ko 1:31; 2:2 * 6:15: Ga 5:6; 2 Ko 5:17 * 6:17: 2 Ko 4:10

¹⁸ Luvutnetak mi luvurinuk. Letaba nabalamu at Leeme Silok atnedik ne Iesu Karisito nabak lok eburu axap minemi.

**Lenavolo Lovoang Kaala Maxat La Sam
The New Testament and Psalms in the Madak
Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen na Buk Song long tokples Madak
long Niugini**

copyright © 1995, 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Madak

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-08-24

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

746cf984-10cb-5215-870d-023c1da5c00d